

ויחי ה

דריי פירושים לויט דעם סדר — איז מובן בפשטות: פריער בריינגט ער דעם פירוש „כפשוטו“; דערנאך — א מדרש וואס איז אבער עכ"פ „מתיישב על הלשון“ [„אשר כריתי לך“ — וואס איד האב געקויפט פאר זיך]; און נאכדעם — א מדרש וואס איז ניט „מתיישב על הלשון“, ווייל לויטן דרך הפשט לייגט זיך ניט¹ אז „אשר כריתי לך“ איז לשון כרי².

[ובפרט מובן הסדר אויב מ'זעט לערנען אז דער פירוש „ועוד מדרשו לשון כרי כו“ איז ניט קיין באזונדער פירוש, נאר א „ועוד“ — א תוספת טעם והסברה אויפן „מדרשו כו המתיישב“ — אויפ'ן צווייטן פירוש („אשר כריתי“ „כמו אשר קניתי“)³ — אז דאס וואס תורה זאגט דא דעם לשון „כריתי“ (און ניט כרגיל — „קניתי“ אדער „לקחתי“), איז ווייל דא איז נוגע „לשון כרי“ דאס

א. אין פסוק „אבי השביעני לאמר גו' בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני“, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „אשר כריתי לך“ און בריינגט אראפ דריי פירושים: (א) כפשוטו וכו' (געראבן)². (ב) ומדרשו עוד מתיישב על הלשון³ כמו אשר קניתי וכו'. (ג) ועוד מדרשו ל' כרי דגור שנטל יעקב כל כסף וזהב כו' ועשה אותו כרי ואמר לעשו טול זה כו'⁴.

דער טעם וואס רש"י שטעלט אויס די

(1) פרשתנו נ, ה.

(2) וז"ה בתיב"ע כאן: דחפית לי. ראביע כאן (וברמב"ן מט, לא: בקברי אשר כריתי לי שכבר כרה לו הקבר להחזיק בו). רד"ק (בספר השרשים) שרש כרה.

(3) מקורו מריה כו, א. וראה גם סוטה יג, א. ויש'ן. וכ"פ ברד"ק שם בשם י"מ. וראה לקמן הערה 44. ובת"א באופן אחר: בקברי די אתקנית לי. — בכמה דפוסים איתא בסוף פי זה — בחצונג — „כרי אבל כמדובר כ"פ רוב מ"מ אלה (ואולי — כולם) הם הוספות (הבחור הועצער?) ולא תמיד מכוונות.

(3*) כ"ה בדפוס רש"י (כולל דפוס ראשון ושני), ובכריכ כתיב רש"י. ובא' מכת"י רש"י (ה"א רמב):

ד"א אמר ר' עקיבא כשהלכתי לכרכי הים כו'.

(4) בכת"י רש"י הנ"ל: „ומדרשו לשון כרי כמו שמפורש למעלה“ ותו לא (וכונתו בפשטות לפרשי יגש מו, ו. וראה לקמן הערה 50).

(4*) ראה תנחומא פרשתנו ו. ובכ"ר (פ"ק, ה) מסים „הכרתי עלי“. וראה בהנשמן שם. ובשמיר (פלא, יז) מסים „כרי של דגריך“.

בתנחומא שם: כשחמ יצחק כר מה עשה הביא כל כספו וזהבו. ועד"ז בשמיר שם. ובפסיקתא רבתי (פ' א') „כל זהב שסגל ממנו וכל ממון שהי לך. אבל בתנחומא באבער וישלח (יא): כיון שהעבירו בניו וצאנו לאי עמד ומכר כל מה שהביא בידו מחוצה לארץ כו' אמר לעשו כו'. ולהעיר מפרשי סוטה שם ד"ה ובינתי, כשמכרת הבכורה“.

(5) להעיר מפרשי בראשית ג, ח: ואני לא באתי כו' ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו. אבל כאן: מתיישב על הלשון.

(5*) להעיר דע"פ כתיב רש"י הנ"ל (הערה 3*) רק הפירוש (הג') „לשון כרי כו' היא „ומדרשו, משא"כ פי ה' ב' אינו דרש כ"א „ד"א בפשטו“.

(6) וראה לקמן הערה 50.

(7) וכן משמע קצת מב"ר שם (אשר לקחתי לי אין כתיב כאן. וראה פי מהרז"ו שם). ובשמיר שם (קניתי אין כתיב כאן). וראה מדרש הגדול ובחיי כאן.

(8) וכן משמע מלשוננו „ועוד מדרשו“ — שאינו לשון הרגיל כיכ ברש"י. וראה פרשי וישב (לז, ב): ועוד נדרש בו.

ועוד י"ל, דלפרשי גם פי ה' „ומדרשו“ (אינו שולל פי „כפשוטו“ שהוא ענין חפירה, אלא) מוסיף על פי הא'. ועפ"י יומתק לשון „ומדרשו עוד כו' וראה לעיל הערה 3*.

פון „ארע .. כירה“, איז דאך דאס ניט קיין דרש, נאָר פשש"מ — ווי מען געפינט עס פריער: אויפן פסוק¹² „במאה קשיטה“ זאגט רש"י „קשיטה מעה ארע כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה“, און ער זאגט ניט אז דער פירוש איז לויט „מדרשו“, און אזוי אויך ווייטער (אין פ' בא¹³ ופ' ואתחנן¹⁴), איז רש"י מפרש אויפן וואָרט „טוטפות“ — „טט בכתפי שנים פת באפריקי שנים“, און זאגט ניט אז דאָס איז „מדרשו“.

זעט מען דערפון, אז וויבאלד ס'איז דאָ אַ הוכחה אויף אַן אַפטייטש פון אַ וואָרט אין תורה פון אַ לשון אין „כרכי הים“ (אָדער אין „כתפי“ וכו')¹⁵ איז עס (לויט פרש"י) אויסגעהאַלטן אין דרך הפשט — היינט פאַרוואָס רופט עס רש"י דאָ אַן „מדרשו“?

ב. אויך דאָרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין לשון רש"י גופא:

א) פאַרוואָס איז ער מעתיק אין דעם דבור-המתחיל אויך די ווערטער „אשר .. לי“ — ער איז דאָך לכאורה מפרש נאָר דעם וואָרט „כריתי“¹⁶.

ב) אויפן ערשטן פירוש ברענגט רש"י אַ רא"י „כמו כי יכרה איש“¹⁷, איז ניט מובן: (א) פאַרוואָס בריינגט ער ניט די רא"י פון אַ פריערדיקן פסוק¹⁸, ויכרו שם עבדי יצחק באר? (ב) פאַרוואָס איז

איז מרמז אז דער קנין איז געווען אין אַן אופן וואָס („כריתי“) „נטל יעקב כל כסף וזהב כו“].

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין:

(א) פאַרוואָס באַנגנט זיך ניט רש"י מיטן פירוש „כפשוטו“ און בריינגט אַ צווייטן פירוש לויט „מדרשו“? און (אויב „ועוד מדרשו“ איז אַ דריטער פירוש קומט אויס אז) ער איז זיך ניט מסתפק אויך מיט „מדרשו“ וואָס איז עכ"פּ „מתיישב על הלשון“, נאָר ער בריינגט אַ (דריטן) פירוש לפי מדרשו וואָס איז נאָך ווייטער פון דרך הפשט, היות אז ער איז ניט „מתיישב על הלשון“?

(ב) פאַרוואָס איז דער צווייטער פירוש (אז „אשר כריתי“ איז „כמו אשר קניתי“) „מדרשו“ — מ'געפינט דאָך פסוקים וואו דער וואָרט משורש „כירה“ ווערט אַפגעטייטשט בפשטות ווי אַ לשון קני: אין פ' דברים¹⁹ — „מים תכרו מאתם בכסף גו“, וואָס רש"י איז דאָס מפרש „תכרו, לשון מקח כו“: און אזוי אויך אין הושע²⁰, ואכרה לי בחמשה עשר כסף, וואָס רש"י פאַרטייטשט, אז דאָס איז „לשון סחורה כו“.

נאָכמער תמי: אין די ביידע ערטער הנ"ל וואו רש"י איז עס מפרש אין פשטות (וויבאלד ער זאגט ניט אז דאָס איז לויט „מדרשו“), בריינגט ער אַ רא"י דווקא פון אונדזער פסוק [אשר כריתי לי], וואו ער זאגט אז דאָס איז מדרשו!!

ג) אפילו אויב ס'וואָלט ניט געווען קיין רא"י פון די פסוקים הנ"ל אז „כריתי“ איז לשון מקח וסחורה, וויבאלד אָבער ער בריינגט אויף דעם אַ הוכחה

(12) וישלח לג, יט.

(13) יג, טז.

(14) ה, ת.

(15) ראה שליה תט, ב. הובא באוה"ת ואתחנן ע' שכו.

(16) ועיד פרשי וישלח שם שמביא רק תיבת „קשיטה“.

(17) משפטים כא, לג. וכיה בראב"ע כאו.

(18) תולדות כו, כה. וראה ראב"ע שם.

(9) ב, ו.

(10) ג, ב.

(11) וראה לקמן סעיף ב' קושא ד' ובהערה 20.

ה) אפילו ווען מ'זאל געפינען א טעם אז פון די פסוקים איז ניט קיין ראי' און דעריבער מוז רש"י אַנקומען צו דער ראי' פון דברי חז"ל — איז אַבער שווער צו פאַרשטיין פאַרוואָס ער בריינגט אויך די פרטי הראי' (כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה) און ער זאגט ניט בקיצור „כמו אשר קניתי דמכירה נקרא כירה כדאיתא בראש השנה" וכי"ב?

ג. דער ביאור בכל זה:

רש"י איז אויסן ניט נאָר צו מפרש זיין דעם וואָרט „כרית", נאָר אויך צו פאַרענטפערן פאַרוואָס עס דאַרף בכלל שטיין די ווערטער „אשר כריתי ל". לכאורה, וואָלט געווען גענוג ווען דער פסוק זאגט „בקברי אשר בארץ כנען שמה תקברני" (וואָרעם אינעם לשון „בקברי" אין מין קבר) איז שוין דאָ דער טעם פאַרוואָס יעקב וויל אז „שמה תקברני".

מוז מען זאָגן, אז מיטן צוגעבן „אשר כריתי ל" האָט ער געמיינט אַן ענין מיוחד אין דער שייכות פון דעם קבר צו יעקב, וואָס צוליב דעם האָט עס ביי אים אַ גרויסע חשיבות, און דעריבער איז זיין אַנזאָג „שמה תקברני".

ד.ה. וויבאַלד אַז יעקב און יוסף האָבן געוואוסט אז פרעה וויל אַז יעקב זאל נקבר ווערן אין מצרים²¹ [וואָס דעריבער האָט זיך יעקב ניט פאַרלאָזט אויף דברי יוסף²² „אנכי אעשה

רש"י מעתיק אויך דעם וואָרט „כי יכרה) איש"י¹⁸, וואָס גיט ניט צו אין הסברת הראי' [ממ"נ: אויב צו אַנדייטן וועלכן פסוק ער מיינט, איז ניט גויטיק דער וואָרט „איש" (ווייל דאָס איז דער איינציקער אָרט וואו עס שטייט דער לשון „כי יכרה"); און אויב לשם הסברה אַז כר" דאָרט מיינט חפירה, איז ניט מספיק דער וואָרט „איש" און ער וואָלט געדאַרפט אויך אַראָפּברענגען דעם וואָרט „בור" שלאחז]

ג. ביים צווייטן פירוש זאגט רש"י „כמו אשר קניתי" — לכאורה איז ממנ"פ: אויב ער מיינט אָפטייטשן נאָר דעם וואָרט „כרית" האָט ער נאָר געדאַרפט זאָגן „כמו קניתי" (אן דעם וואָרט „אשר"); און אויב ער זאגט עס בהתאם צום גאַנצן המשך הלשון — „אשר כריתי ל" — האָט ער אויך געדאַרפט מוסיף זיין דעם וואָרט „ל" („כמו אשר קניתי ל")¹⁹?

ד) פאַרוואָס בריינגט רש"י אַ ראי' אַז „כריתי" איז „כמו אשר קניתי" פון דעם וואָס „אר"ע כשהלכתי כר" — און ניט פון בפירוש¹⁸ פסוקים (כנ"ל סעיף א') קושיא ב') ווי אין דעם ערשטן פירוש²⁰?

18) כ"ה ברוב הדפוסים, כולל דפוס א' וב', וכירי כתי רש"י. ובבמה כתי רש"י (כולל הנ"ל הערה 3) מוסיף עוד ומביא גם התיבה שלאחרי „בור". וראה לקמן בפנים.

19) דהרי „אשר קניתי" שבפרשי אינה דוגמא מלשון הכתוב (בירמי' יג, ד „אשר קניתי". וברות ד, ירד „קניתי ל") כ"א פ"י „כריתי" דכתוב זה.

20) בפרשי סוטה שם ד"ה ואין כירה: „כמו ואברה לי בחמשה עשר כסף", ובחז"ל שם: דעיקר הראי' הוא מכריז הים אלא שרש"י בא לומר כאן דלא תימא שהיא מלה זרה כו'.

אבל קשה לפרש עז"ז בפרשי עה"ה, כי במקום שרש"י מביא ראי' לפירוש מדחיל ולא מקרא, כותב „לא מצאתי לו חבר" וכי"ב. ובנדרדד הרי נאמר עוד ב' פעמים כנ"ל (בפ' דברים ובהושע). ובאם כוונתו לשלול שלא תימא שהיא מלה זרה הרי

אדרבה דוקא אז ה"י מביא הפסוקים וכותב „ומצאתי לו חבר כר'".

21) וכפרשי לפנ"ז (פרשתנו מז, כט): „ושלא יעשוני מצרים עז"י. והרי „מכין שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב" (פרש"י ויגש מז, יט).

22) פרשתנו מז, ל.

איש²⁸: פון דעם וואָס דער פסוק איז דאָרט מוסיף דעם וואָרט „איש“ און זאָגט ניט סתם „אז כי יכרה בור“²⁹, איז משמע³⁰, אַז „כי יכרה“ איז אַ זאך וואָס אַ מענטש לייגט דערין אַריין ספּעציעל לע טירחא והשתדלות פון אַ איש³¹, ערוואַקסענעם מענטשן³² — איז דער פון מובן אויך בנדו"ד, אַז היות דער „כרית“ איז געווען פאַרבונדן מיט דער טרחא מיוחדת³³ פון יעקב³⁴ רופט עס כמילא אַרויס אַ געפיל פון גרויס חשיבות³⁵.

ד. אָבער אין דעם פירוש זיינען פאַראַן שוועריקייטן, ומהם:

(א) אין תוכן הענין³⁶: מערת המכפלה איז אין ארץ ישראל, און יעקב איז די לעצטע זיבעצן יאָר פון זיין לעבן געווען

כדבריו, און האָט געמוזט משיב עיני יוסף³⁷ — ווי מפרשים זיינען מסביר³⁸, כדי ער זאל דערמיט גופא קענען פועל'ן אויף פרעה, און דערפאַר האָט יוסף געזאָגט צו פרעה „אבי השביעני לאמר“, אַרויסבריינגענדיק דערמיט אויף וויפל דאָס איז געווען נוגע יעקב'ן — איז מובן וואָס ער האָט דערביי געזאָגט אויך דעם טעם (וואָס זאל נתקבל ווערן אויך ביי פרעה)³⁹ פאַרוואָס ס'איז אים אַזוי נוגע אַז ער זאל נקבר ווערן אין ארץ כנען⁴⁰.

און אויף דעם ברענגט רש"י דעם ערשטן פירוש — „כפשוטו“, אַז „כרית“ מיינט געגראָבן. און וויבאַלד דאָס איז אַ קבר וואָס ער אַליין האָט זיך מטריח געווען אים אויסגראָבן, איז פאַרשטאַנדיק אַז עס האָט ביי אים געהאַט אַ חשיבות מיוחדת⁴¹.

דערמיט איז מובן פאַרוואָס רש"י ברענגט די רא"י דוקא פון פסוק „כי יכרה“ (און איז אויך מעתיק דעם וואָרט)

(23) שם, לא. וראה שם, כט.

(24) ראה רמב"ן וכלי יקר (שם, לא). ועוד.

(25) וראה לקמן הערה 49.

(26) ובפרט שכדברי יעקב ליוסף וגם בדבריו להשכנים לא נאמר זה בקרא, ורק, וקברתני בקבורתי (של אבות) — (שם, ל). קברו אותי אל אבותי (מט, כט) — שג"ז לכאורה טעם מספיק לפרעה (ראה רמב"ן ח"ש כג, ד: הי המנהג להיות להם בתי קברות איש לבית אבותיו), ומה שיוסף לא אמר דברי אביו שבקרא לפניו ואמר ענין אחר. אשר כריתי לי מובן, שבוה טעם חזק יותר שיקבלו פרעה.

(27) ועפ"י יומתק זה שכתב רש"י „כפשוטו“ ולא מפורש „חפרתי“ — כי אין כוונתו (רק) לפרש תיבת „כריתי“ (שפי' חפרתי), כיא (גם) תוכן הכתוב, אשר כתיבתי לי שהוא כפשוטו — שיעקב בעצמו טרח וכרה הקבר, כמו כי יכרה איש" (כדלקמן בפנים ובהערה הבאה).

(*) אף שמוכן שג"ז אמר יעקב אלא שאינו מפורש ככתוב, כמו שמצינו בכ"מ.

(28) ולהעיר דבירושלמי ב"ק (פ"ה ה"ז): אין לי אלא בשחפר לקח ירש ניתן לו במתנה מנין שנאמר או כי יכרה איש בור. וי"מ שהוא מצד הלשון „יכרה“ לשון מכירה וכו' (ראה פי' ר"א פולדא. תורת משפטים שם). ועי' הגיל יומתק ביותר המבואר בפנים, שכונת רש"י הוא לא (רק) לתיבת „יכרה“. (29) דהרי נאמר לפניו. וכי יפתח איש בור. (30) להעיר מפרשי שמות ב, יד. פרשי נח ט, כ. (31) שאין הכוונה שרק באופן זה (איש) חייב — אלא שדבר הכתוב בהווה, כפי רש"י בכמה תוכנים כפי משפטים. (32) וגם „יפתח איש“ יל"פ — שקשור בהשתדלות בכת. או שבפעם הא' הוא למיעוטי קטן. ולהעיר מב"ק נא, א. (33) להעיר מתחומא (באבער) תולדות ז, אגדת בראשית פ"מ: מנין שהי' יצחק גבור בכח ראה כמה בורות חפר כו'. (34) עפ"י יומתק ביותר מה שלא הביא הכתוב שבפי' תולדות: ויכרו שם עבדי יצחק גר. (35) משא"כ ברמב"ן הגיל (הערה 2), ההדגשה בהחפירה היא, להחזיק בו. (36) אבל אין להקשות: מכיון שהי' מערה ומוכן לבית הקברות למה הוצרך יעקב לחפור קבר — כי יל שצריך לעשות חלל לכל קבר בפ"ע (ע"ד ב"ב ק, ב במשנה).

נויטיקייט פון וואָרט „לי“ [און דאָס וואָס רש"י רופט עס אָן „מדרשו“ איז ניט מצד דעם „לשון (הכתוב)“, נאָר מצד תוכנו, כדלקמן] — ועוד ועיקר — עס איז מדגיש די חשיבות הקבר באַ יעקב'ן — אַז קניתי, ניט „ירשתי“ (בדרך ממילא), אָדער „לקחתי“ בתור ירושה פון „אבותי“ — נאָר באַצאָלט דערפאַר⁴⁰, און ווי דערקלערט פריער — באַ קניית אברהם במערת המכפלה^{40*} (ועד"ז בקניית יעקב'י) איז עס — בכסף מלא (חורפן).

ה. וועט מען דאָס פאַרשטיין דורך מבאר זיין די ראי' וואָס רש"י בריינגט אויפן פירוש „אשר כרית“, כמו אשר קניתי — פון „ארע כשהלכתי כו' היז קורין למכירה כירה“, דלכאורה איז עס אַ ראי' לסתור: רש"י וויל דאָך דאָ טייטשן „כריתתי“ — „קניתי“ (קויפן), און רע זאָגט גאָר אַז „כירה“ מיינט „מכירה“ (פאַרקויפן)?

דער ביאור אין דעם: פון דעם מאמר רע אַז „היז קורין למכירה כירה“ מיינט רש"י צו ברענגען אַ הוכחה אַז „כריתתי“ מיינט ניט „לקחתי“ — נעמען סתם, נאָר אַ חילוק און שינוי רשות פון די געלט פון לוקח און די קרקע הקבר פון מוכר⁴² אָדער להיפך^{42*} — און דערפאַר

אין מצרים, וואָס לפי' האָט יעקב דעם קבר געגראָבן מיט איבער זיבעצן יאָר פריער פאַר זיין פטירה — אַ זאך וואָס לייגט זיך ניט³⁷ אויפן שכל³⁸.

(ב) פאַרוואָס „כריתתי“ — יעקב אַליין — און ניט דורך זיינע עבדים וכו' ? האָטש בדוחק קען מען זאָגן אַז „כריתתי“ — מיינט (אויך) דורך עבדיו^{39*}.

(ג) איז לשון הכתוב: לויט דעם פירוש איז דער וואָרט „לי“ לכאורה איבעריק — עס האָט געקענט שטיין „אשר כריתתי“ און מ'וואָלט אַליין פאַרשטאַנען אַז עס איז געווען „לי“ — „בשבילי“ ?

דעריבער בריינגט רש"י אַ צווייטן פירוש: „ומדרשו .. אשר קניתי ארע כו'“. וואָס דער פירוש (כאָטש עס איז „מדרשו“ און ניט „פשוט“, כדלקמן) איז (עס אָבער) „מתיישב על הלשון“ — הן דער טייטש פון וואָרט „כריתתי“, הן די

37 להעיר מרד"ק שם „כי יתכן שיעקב אבינו כו' כרה וחפר קברו בחייו“.

38 בפרשי תולדות (כו', ב). אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניהם וחמש לאחריו כן כו' שמא לפרק אמי כו', ולפי' כשהי' יעקב בן קיח שנה עד קבח שנה (קודם בואו למצרים שהי' בן קל שנה (ויגש מז, ט)) יתכן שדאג

נכי לפרשי היתה רבקה בת קב שנה (בערך) כשמתה, שהי' כשהי' יעקב בדרך מבית לבן הוגד לו על אמו שמתה (פרשי וישלח לה, ח), והי' צט שנה בערך אחר לידת יעקב (ראה רש"י ס"פ תולדות), ורבקה היתה בת כג שנה כשנולד יעקב (ראה פרשי תולדות כה, כ. שם כו').

וחפר קבר — אבל דאגה אינה שייכת לכאורה לחפירת קבר.

ועוד ועיקר: לדעת יעקב הי' ציל שני חייו — כשני חיי אבותיו (ויגש מז, ט) — ק"פ, ועכ"פ קציה שנה.

39 ראה תנחומא שם „וכי חופר קברות הי' יעקב“.

39* להעיר מורא (כא, ל). חפרתי את הבאר ומפוש בתולדות (כו', טו), הבארות אשר חפרו עבדי אביו.

40 משא"כ ברד"ק שם (להפי' י"מ ש.אשר כריתתי הוא ענין קנין): ואע"פ שאברהם קנה אותו הרי הוא כאילו קנהו.

40* חיי שרה כג, ט. טז. ובפרשי'.

41 וישלח לג, יט. ובפרשי' „וראה לקריש חכ"ה ע' 182.

42 ועפי' מוכן גם פרשי בדברים שם שכתב „לשון מקוז' סתם וכן בהושע, לשון סחורה“, ואין מדגיש שהוא לקיחה.

42* להעיר אשר „כריתתי“ כפשוטו — הוא ע"י שהעפר משנה מקומו ועושה שנים: בור בקרקע וכרי ע"ג הקרקע.

מען געקענט טייטשן א ראי' לסתור:
וויבאלד אז דער פסוק איז מוסיף (תכרו
מאתם) בכסף, (ואכרה לי) בחמשה עשר
כסף איז משמע אז כרי' אליין מיינט
נעמען אליין (אז געבן דערפאר).

ו. לפיז בלייבט אבער שווער:

(א) די קשיא הנ"ל (דלעיל ס"ג): למאי
נפקא מינא דעריציילען אז דאס איז דער
קבר „אשר כריתי לי" — „אשר קניתי
— (דורך קויפן אים)? וואס פאר א
חשיבות מיוחדת ליגט אין דעם וואס
„קניתי", אז דאס זאל איבערציגן
פרעה'ן די וויכטיקייט פון „שמה
תקברני"? פארלאזן זיך אז וויבאלד
מ'געפינט בא צוויי קניות פון די אבות
אז זיי זיינען געווען פאר גאר גרויסע
סכומים וועט פרעה זיכער וויסען

מכירה כ"י, שמפרש שכירה דכתוב זה אינו אלא
לשון מכירה....

משא"כ דברים....: (א) אין נוגע המאמר דריה
דוקא שבא „לפרוש" אשר כריתי לי. (ב) אין פירוש
אחר וצריך להגדיל שמוש התיבה בפי זה — „שכן
בכרכי הים קורין", ולא להמציא — „כשהכלתי
(פעם) לכרכי הים היו קורין כ"י.

[ולהעיר מתאי לדברים שם (ברוב הנוסחאות):
תכרו] מנהו. ולפי יל (ובפרט שמשנה מתרגמו
בתחילת הכתוב „תזבנון מנהו") שפירושו מלשון
חפירה [וכדמוכה גם מזה שבתולדות (כו, כה) ת"א
וכר'. וכן במשפטים שם „כירה" שיכרו המים
בקרקע שלהם (וכ"פ בשי"ך עה"ת דברים שם — אבל
לא ע"ד הפשט). אבל דוחק גדול הא, דנוסף ע"ז
דלשון „מאתם" אינו מתיישב עפ"י יל שהתרגום
משנה כיון שהכתוב משנה — „תשכרו" (ואח"כ)
תכרו. ואכ"מ].

וראה לקמן הערה 46, 47.

(*) ובפשוטו י"ל: מאמר ר"י משום ר"ש בן
יהוצדק הובא גם בחולין (צב, א), ושם: אין כירה
אלא לשון מכירה שנאמר בקברי אשר כריתי לי.
וא"כ מובן שבאין רש"י מביא כאן שהרי ר"י מביא
ראי' מכתוב זה. וראה חזקוני דלעיל הערה 20.
(***) או י"ל שלאחר שכבר הביא בפרשתנו
אר"ע כ"י כתב שם בקיצור „שכן כ"י".

קען „כריתי" מיינען סיי קניתי און סיי
מכרתי.⁴³

און דערמיט איז פארשטאנדיק
פארװאס דער פסוק דארף מדגיש זיין
„כריתי לי" — ווייל היות דער ווארט
„כריתי" אליין מיינט ניט דווקא „קניתי",
נאָר חילוף ושינוי רשות, דארף דער
פסוק מוסיף זיין אז דער כריתי (דעם
קבר) איז געווען „לי", ד.ה. „קניתי"
[משא"כ אין פרש"י, וואס ער באנוצט
זיך מיטן לשון „קניתי" איז איבעריק צו
צולייגן דעם ווארט „לי"].⁴⁴

און דערפאר קען רש"י ניט בריינגען
די ראי' פון די פסוקים אין פ' דברים און
פון הושע — ווייל פון דארטן וואלט

(43) להעיר מפרש"י מקץ (מא, נו). שבר לשון
מכר ול' קנין.

(44) וע"פ הנ"ל יובן מה שהביא רש"י המאמר
דריה. אר"ע: כשהכלתי לכרכי הים היו קורין כ"י
ולא דסוטה שם מאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן
יהוצדק. אין כירה כ"י [משא"כ בפ' דברים שם
מביא: שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה] —
ובפרט שזהו תוכן הסוגיא בסוטה שם (קבורת יעקב
במערות הממכלה וקנייתו מעשו), משא"כ
בריה"י —

כי [נוסף על הפשוט, דבריה מסים, למאי נ"מ
לפרוש] אשר כריתי לי משא"כ בסוטה שם (אף שגם
שם מפרש הכתוב בקברי אשר כריתי גר) — הר"ן:
(א) ע"ד הפשט אין לומר בבסוטה „אין כירה (בכ"מ
בתורה) אלא לשון מכירה מפני שכן בכרכי הים
קורין למכירה כירה. (ב) אין לומר „אין כירה אלא
כ"י שהרי בכמה מקומות פירושו — חפירה (וכן
בנדרים לפי הא. וראה לעיל הערה 8) (ג) כוונת
רש"י כאן שהוא שינוי רשות (וזה אפשר לפרש (גם)
בריה כשהכלתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה,
כי פי' לשון מקח בכלל). משא"כ בסוטה שהוא
המשך למשיטתא מ' זבני איל אין דתכיב בקברי
אשר כריתי וא"ר יוחנן כ"י אין כירה אלא לשון

(*) בריה. אמר רב"י. וצ"ל שלרש"י גירסא אחרת
בגמרא. וכחובא בדק"ס שם.

(**) ומה"ט דוחק לומר שהביא מ"ה שהוא בסדר
מועד — לפני סוטה שבסדר נשים.

דער קנין פון „כרכי היס“ ווערט אנגערוּפֿן „כירה“ און באַווייזט אויף אַ קנין חשוב — און דערמיט האָט יוסף געוואָלט איבערצייגן פרעה'ן דעם הכרח הענין אַז „שמה תקברני“ איז נישט מוכרח ע"פ פשוטו של מקרא".

ז. דער פירוש איז אָבער שווער מצד דעם תוכן הדיבור פון „אשר כריתי לך“, ווייל סוף-סוף ווערט דערמיט — וואָס יעקב האָט געמאַכט אַ קנין פון „כירה“ — נאָך נישט אויסגעצדיקט די גרויסע השתדלות פון יעקב צו באַקומען דעם קבר און במילא אויך נישט קיין גרויסע חשיבות אין דעם, וואָרום יעדער זאָך וואָס האָט נאָר עפעס אַ חשיבות, קויפט מען עס מיט אַ קנין חשוב.

דעריבער איז רש"י מוסיף „ועוד מדרשו לשון כרי כו' שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן כו'“ — אַז דאָס וואָס דער פסוק רופט אַן דעם קנין מיט'ן נאָמען „כריתי“, איז נישט (נאָר) צו אַנדייטן אויף אַ שטאַרקן קנין, כניל, נאָר דערמיט איז די תורה מרמז, אַז יעקב האָט פאַר דעם קבר אוועקגעגעבן זיין גאַנצע „כסף וזהב שהביא כו'“, וואָס דאָס באַווייזט אויף וויפל דאָס איז חביב ויקר ביי יעקב'ן, וועט אפילו פרעה צוליב דעם מסכים זיין⁴⁵ אַז „שמה

דערפון און פאַרשטייען אַז אויך די קני' איז געווען באופן כזה — איז אַ דוחק גדול.

(ב) פאַרוואָס ווערט געזאָגט דער לשון „כירה“, וואָס מיינט בלויז חילוף ושינוי רשות און דערפאַר דאָרף מען מוסיף זיין דעם וואָרט „(כריתי) לך“ — עס האָט לכתחלה געקענט שטיין אַ לשון ברור „קניתי“, וכי"ב (און מוואָלט נישט געדאַרפט מוסיף זיין „לך“)?

דעריבער בריינגט רש"י נישט נאָר דעם כללות הפירוש, אַז מכירה ווערט אנגערוּפֿן כירה, נאָר אויך אַז „בכרכי היס היו קורין למכירה כירה“: כרכים זיינען גרויסע מסחר שטעט, וואו דער מו"מ און די קנינים ווערן דורכגעפירט אויף אַ גרויס שטאַטיקען גרויסן אופן.

און דאָס מיינט „אשר כריתי לך“ (נישט סתם „אשר קניתי“ וכי"ב): דערמיט האָט יוסף געוואָלט אַרויסבריינגען דעם גודל החשיבות פון דעם קבר ביי יעקב'ן, אַז ער האָט זיך משתדל געווען אַז דער קנין זאָל זיין אין אַן אופן פון „כריתי“ — אַ שטאַרקער קנין, ווי אין „כרכי היס“⁴⁶.

[און מצד דעם רופט רש"י אַן דעם פירוש „מדרשו“ — ווייל דער ענין (אַז

(45) להעיר מהר"א בכ"ר שם לפי, אשר הכרתי עלי' — „בכבר אשר לקחתי לך אין כתיב כאן כרי'.

(46) עפי' יש להוסיף ביאור בזה שהביא רש"י „ארי' כשהלכתי כו' דריה ולא דסוטה — כי תוכן הסוגיא דריה הוא בפי' תיבות ששמע בכרכי היס“ וכי. משאכ בסוטה, שהמאמר „אין כירה כו' שכן בכרכי היס כרי' הובא רק כראי' שכירה הוא לשון מכירה“ (ובפרט, שבחולין שם ליחא במאמר דרי' שכן בכרכי היס כו').

(47) משאכ בפי' דברים שם אין זה כוונתו ולכן לא כתב עי' „מדרשו“ (נוסף על הפשוט שאין פי' אחר שם. וראה לעיל הערה 44), וצדיק מדוע כ' שם (ובהושע), כרכי היס'.

(47*) ועי' חלקת השדה אשר נטה שם אהלר' (וישלח לג, יט).

(48) ראה גם משכיל לדוד כאן. ועפי' יומתק מה שכתב רש"י „שהביא מבית לבד' (נוסף על הפשוט שהי' ריבוי גדול) להורות על חשיבות מערת המכפלה שבאין בעיני יעקב, שכל כסף שהביא מחוץ נתן בשביל זה, כפרשי ויגש מו, ו (ובזה גם דא"ג) התנצלות כלפי פרעה שלא יחשוב שמה

(י) ועוד: עי' פרשי' סוטה שם. כשמכרת הבכורה, הרי בפשטות הי' המכירה דבכורה בשביל נזיד עדשים כו' (ראה דרי' שם בסופו) להפי' דאשר כריתי לך הוא ענין קנין. מפני שקנה חלק עשו בניד עדשים“). ופשיטא שאין קנין חשוב כו'.

תקברני⁴⁹.

פירוש איז „פשוט“ — סיי אין לשון הכתוב (דאס איז דער פירוש הפשוט פון „כריתי“): סיי אין תוכן הכתוב — ווייל דאס באווייזט אויפן גודל היוקר והחביבות פון דעם קבר ביי יעקב, ער האט זיך אזוי פיל משתדל געווען בזה, ביז אן ער האט עס אליין אויס-געגראָבן⁵¹ — ל' צוליב דעם צוועק.

(משיחת ש"פ ויחי תשל"ב)

דער פירוש איז אָבער בלויז אן ענין פון „מדרשו“, און נאָכמער — ס'איז אפילו ניט „מתיישב על הלשון“ (אזוי ווי דער פירוש „כמו אשר כתיב“), ווייל צו זאָגן אַז „כריתי“ איז „לשון כרי“ איז אינגאנצן אן ענין פון דרש⁵⁰.

און וויבאלד אַז די פירושים „כמו אשר כתיב“ .. לשון כרי“ איז „מדרשו“ — דעריבער, איז דער פירוש הראשון והעיקרי „כמו כי יכרה איש“. וואָס דער

51) ואולי יל שלכן בתיא כתב, דאחקנית לר ובתיביע, דחפריית לר — אף שנכלל תיא קרוב יותר לפירוש התיבות משאיכ תיביע שמפרש תוכן הכתובים וגם ע"פ דרזיל — כי חפתי אינו מתיישב על הלשון כיכ (תיבת „לר“) ולכן תיא, דאחקנית לר, ובתיביע מפרש ההדגשה בתוכן דברי יוסף, אשר כריתי לר ולכן מתרגם, דחפריית לר שעפ"ז מובן גודל חשיבות הקבר אצל יעקב (משאיכ, דאחקנית לר שאינו מורה על חשיבות מיוחדת). ולהעיר שבתולדות ומשפטים שם (לרוב הגי') בתיביע, וחפסר, יחפסר. וראה פ"י יונתן בהגל.

שצוה לקבורו בא"י הוא מפני שלילת מצרים, אלא הוא מצד מעלת אי לגבי חרל בכלל).
49) לפי כהנל אולי יל שפי רשי בפסוק לאחיז (ג, ו) כאשר השביעך, ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך, כוונתו (גם) שפרעה לא קיבל ההסברה ד.אשר כריתי לר.
50) וזה שבפירשי ויגש שם לא כתב ע"ז ומדרשו, כי שם אינו בא לפרש הכתוב „אשר כריתי לר“ אלא להביא ראי' שמה שרכש בפדון ארם נתן הכל לעשו. וכמדובר כמ"פ — מפרש רשי לפעמים פסוק רק ע"פ פ"י אחד שפירש בכתוב אחר.

הוספות

שיחות ומכתבים